

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ / REVIEWS AND SURVEYS

НОВИ ДУМИ ЗА НОВИ РЕАЛНОСТИ

Диана Благоева, Сия Колковска, Ванина Сумрова, Атанаска Атанасова, Цветелина Георгиева, Надежда Костова, Светломира Манова. **РЕЧНИК НА НОВИТЕ ДУМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК (ОТ ПЪРВИТЕ ДВЕ ДЕСЕТИЛЕТИЯ НА XXI ВЕК)**
София, Наука и изкуство, 2021, 335 с.

NEW WORDS FOR NEW REALITIES

DIANA BLAGOEVA, SIA KOLKOVSKA, VANINA SUMROVA, ATANASKA ATANASOVA, TSVETELINA GEORGIEVA, NADEZHDA KOSTOVA, SVETLOMIRA MANOVA.
DICTIONARY OF NEW WORDS IN THE BULGARIAN LANGUAGE (FROM THE FIRST TWO DECADES OF THE 21ST CENTURY)
SOFIA, NAUKA I IZKUSTVO, 2021. 335 P.

Излезе от печат „Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI век)“ (София, Наука и изкуство, 2021) под редакцията на Д. Благоева и С. Колковска. Сред съставителите са лексиколози и лексикографи от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН: Ванина Сумрова, Атанаска Атанасова, Цветелина Георгиева, Надежда Костова, Светломира Манова.

Академичното издание е третото поред – то е продължение на два по-ранни речника (2001, 2010). Важно е да се посочи, че това издание не се дублира с предишните две като съдържание: подбрани са 1981 заглавни единици – при част от тях се е развило допълнително/ново значение. Включени са също и нови (съставни) названия и фразеологични единици.

Можем да продължим с описание на статистически, библиографски и други особености, да коментираме строго професионално и критично подбора на единиците и тълкуването им, но едва ли е подходящо изложение за рецензия, чиято задача е да прецени и по-скоро да убеди читателя във важността на изданието.

Съвременето ни е не по-малко предизвикателно от годините на Българското възраждане. Подобно на срещата между патриархалното и модерното от онова време, днес съжителстват различни светове – аналогови и дигитални, локални и глобални, хуманитарни и техногенни, постмодерни и трансхуманни. Историческата опитност подсказва превес в полза на „иновативното“, „креативното“. То обаче към момента придобива оксиморонен привкус (срв. *творческа индустрия, фейкнюз, агроаташе, автогладиатор, трансмедия* (разказ) и др.) и различие, носещо характеристиката на съмнителна градивност под знака на популизъм, игнориране на здравия разум, заличаване на идентичности, хюман- и лингводизайнерски тенденции, доминираща изкуственост в конструираните чрез езика светове. И тъкмо в пролуките на шрихираната граничност се появява **този** Речник. Може би след време ще се окаже първото издание от новия свят, разкъсал до крайност социалните връзки и наложил специфично дигитално общуване. В рецензираното издание преобладават бележките от типа *разговорност*, стилистичните маркировки като *нежелателност*. Авторският колектив се отнася **резервирано** към навлизащата като гигантско завихряне нова лексика и подчертава, че подборът няма нормативен характер. Духът на академизма е запазен въпреки пропукванията, регистрирани в езиковата ситуация.

Наред с това Речникът е интересен документ, който е фиксирали материал за бъдещи изследвания из областта на социалните науки, доколкото от него може да се извлекат екзотични шрихи в живота на новия българин от първите десетилетия на XXI век, например по темата за:

- хапването – прилагат се различни хранителни режими от *веган* културата до *алкорексията, кетото, джусинга*, но и едновременно с това се „кусват“ *ентремета, табулета, тепенади, тартове, чабати, донъти, зукини*, обучават се *сушисти*;
- пийването – опитва се *синьо вино*,
- аутфит стайлинга – изгражда се култ към бодимоделването: *ендолифтинг, мицеларни продукти, микроблейдинг, минифейслифтинг, реформър, биопилинг, биокъдрене*;
- активизма с *тапаути* и хибридни спортове, *акройога, хот йога, бокинг* и т.н.

Значенията на поставената в курсив лексика може да се видят в Речника. И не, не възнамерявам с горните примери да предизвикам пуристична вълна. Включените в словника единици разкриват в концентриран вид степента на навлизане на неологизмите в българския език. Принципно във възпитанието ни е заложено да живеем с разбирането, че езиците са „прозорци към света“. Доведено до крайност, това разбиране днес сякаш затваря прозорците на собствената ни идентичност.

За езиковите тенденции е трудно да се правят прогнози. Ако някои от включените в Речника думи отпаднат след време, няма да е изненадващо. Определено ще се развият и други значения при някои лексеми, например при *e-община* или *e-боклук*. Само ще припомня, че през 80-те години на миналия век *виртуална реалност*, *компютърен вирус*, *биткойн*, *e-правителство* бяха немислими словосъчетания. Важното е, че Речникът предлага неологично концентриран лексикален **срез** за означенията в социума, дейностите и отношенията в него. Този срез ще се оценява след време и от него ще се правят изводи за езиковите употреби, навиците и моделирането на езиковото съзнание на българската общност (срв. *антибрюкселски*, *антиваксинален*, *антибиотерористичен*, *антибежански* и др.).

Видно е, че обогатяването на езиковата ни концептосфера има повече външен характер, обясняван с глобализма, който тласка към универсален езиков, съответно – лексикален конфекционализъм. Изглежда парадоксално, но по същество носителите на българския език сами въздействат, за да ограничат собствената си концептосфера. От тази тенденция събираме вече горчиви плодове: със заличаването на собствения си езиков свят, на собственото си уникално осмисляне на заобикалящата ни реалност се лишаваме и от собствен сценарий в (предстоящото) културно-историческо развитие като общност.

Речникът издаден е в хартиен вид, в духа на традицията. Струва ми се, че подобни издания следва да се предоставят за отворен достъп и в подходяща цифровизирана версия, каквато е съвременната речникова практика по света.

Йорданка Захариева / Yordanka Zaharieva

✉ Проф. д.ф.н. Йорданка Захариева

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Факултет по библиотекознание и културно наследство

София 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119

y.zaharieva@unibit.bg

✉ Prof. Yordanka Zaharieva, DSc

University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT)

Faculty of Library Studies and Cultural Heritage

Sofia 1784, bul. Tsarigradsko shose, 119

y.zaharieva@unibit.bg